

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei tältä osin yksityiskohtaisia pykälähuomioita. Painotamme yleisesti, että lain tarkoituksen toteutuminen edellyttää käytännössä toimivaa yhteistoimintaa elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Pidämme perusteltuna, että yleinen varautumisvelvollisuus kohdistuu ensisijaisesti viranomaisiin ja julkisia hallintotehtäviä hoitaviin toimijoihin. Samalla huomautamme:

- Kolmannen sektorin toimijoita voi kuulua soveltamisalaan silloin, kun ne hoitavat lailla säädettyjä julkisia hallintotehtäviä. Tämän tulisi näkyä käytännön ohjeistuksessa niin, ettei järjestöjen rooli jää epäselväksi.
- Jatkovalmistelussa ja toimeenpanossa tulisi selkeyttää, miten soveltamisalaan kuuluvat järjestötoimijat tunnistetaan ja kytketään alueelliseen varautumiseen ja tilannekuvayhteistyöhön.
- Pidämme tärkeänä, että varautumisvelvollinen ei voi ulkoistamalla siirtää varautumisvastuuta pois: velvoitteiden toteutuminen on varmistettava myös ostopalveluissa. Tämä on merkityksellistä pk-yrityksille, jotka toimivat alihankinta- ja palveluketjuissa.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Pidämme hyvänä, että varautumisvelvollisuus määritellään selkeästi tehtävien häiriöttömän hoidon varmistamisena sekä varautumisena myös valmiuslain toimivaltuuksien käyttöön.

7 § (riskien arviointi ja hallinta): Riskiperusteinen lähestymistapa on kannatettava. Pk-yritysten näkökulmasta riskienhallinnan vaatimuksia tulee toimeenpanossa sovittaa toiminnan kokoon ja

rooliin erityisesti silloin, kun pk-yritykset ovat mukana julkisen sektorin kriittisten palvelujen ketjuissa.

8 § (valmiussuunnitelma ja muu varautumisen suunnittelu): Pidämme tärkeänä, että valmiussuunnitelmalla on vähimmäissisältö ja että se sisältää yhteistyötahot ja viestinnän menettelyt. Tässä on myös suora kytkentä kolmannen sektorin rooliin. Esitämme, että:

- valmiussuunnitelmien käytännön ohjeistuksessa edellytetään alueellista yhteistyölistaa (yhteyspisteet: pelastus, kunta/hyvinvointialue, keskeiset toimialajärjestöt sekä huoltovarmuuden keskeiset toimijat), jotta yhteistyö ei jää nimelliseksi
- pk-yritysten osallistuminen toteutetaan ensisijaisesti kevyillä ja toistettavilla toimintamalleilla (yhteystiedot, kriittiset riippuvuudet, vaihtoehtoiset toimintatavat), ei raskailla dokumentointivelvoitteilla.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Tuemme linjausta, että yksityisen sektorin varautumista vahvistetaan ensisijaisesti toimialakohtaisen sääntelyn kautta ja vältetään päällekkäistä hallinnollista taakkaa. Samalla muistutamme, että huoltovarmuuteen liittyvä yhteistyö perustuu laajalti vapaaehtoisuuteen, joten pk-yritysten motivointi edellyttää hyötyjen näkyväksi tekemistä (ohjeet, harjoitukset, tiedonkulku).

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Ei täsmällisiä pykälähuomioita tähän kohtaan. Korostamme kuitenkin, että yritysten näkökulmasta ratkaisevaa on ennakoitavuus: milloin ja miten toimivaltuuksia otetaan käyttöön ja miten tiedottaminen varmistetaan, jotta yritykset pystyvät sopeuttamaan tuotantoa, työvoimaa ja toimitusketjuja.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei yksityiskohtaisia huomioita. Yleisesti korostamme, että ohjauksessa ja yhteensovittamisessa tulee huomioida myös yritykset ja muut organisaatiot, ja alueellisessa toimeenpanossa tämä edellyttää toimivia yhteyspisteitä myös pk-kentälle.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei yksityiskohtaisia huomioita. Yleisesti korostamme, että ohjauksessa ja yhteensovittamisessa tulee huomioida myös yritykset ja muut organisaatiot, ja alueellisessa toimeenpanossa tämä edellyttää toimivia yhteyspisteitä myös pk-kentälle.

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Vaikka yleinen varautumisvelvollisuus ei kohdistu suoraan yrityksiin, lisätoimivaltuuksien käyttöönotolla voi olla välittömiä ja välillisiä vaikutuksia yritysten taloudelliseen asemaan (esimerkiksi säännöstelytoimet, otto-oikeudet ja toimintavelvoitteet). Kannatamme, että vaikutuksia arvioidaan jatkovalmistelussa nimenomaisesti mikro- ja pk-yritysten näkökulmasta (maksuvalmius, sopimusketjut, työvoiman saatavuus, digipalveluriippuvuus).

Keski-Pohjanmaan kaltaisilla alueilla vaikutukset voivat kohdistua alueellisesti vaihtelevasti. Tästä syystä korostamme tarvetta alueelliselle yritysrajoittamiselle ja yhdenmukaisille toimintamalleille.

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pyydämme kiinnittämään huomiota siihen, että työvoimaa koskevat poikkeusjärjestelyt voivat osua erityisen voimakkaasti mikro- ja pk-yrityksiin, joissa yhdenkin avainhenkilön poissaolo voi keskeyttää toiminnan. Esitämme, että toimeenpanossa varmistetaan:

- pk-yritysten kriittisten tehtävien tunnistaminen (alueelliset ketjut, huolto- ja kunnossapitopalvelut)
- selkeä ja nopea viestintä työvoimajärjestelyistä yrityksille.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei yksityiskohtaisia pykäläkohtaisia huomioita tässä lausuntoversiossa. Korostamme oikeasuhtaisuuden ja vaikutusarvioinnin merkitystä erityisesti pk-yritysten näkökulmasta.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pidämme tärkeänä, että rajoitustoimien vaikutukset työn tekemiseen ja elinkeinon harjoittamiseen tunnistetaan. Keski-Pohjanmaalla pitkät etäisyydet ja vähäisempi joukkoliikenne voivat korostaa näitä vaikutuksia. Esitämme, että rajoitusten yhteydessä ohjeistetaan poikkeukset ja työssäkäynnin järjestelyt selkeästi ja yhdenmukaisesti.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Otto-oikeudet ja palveluvelvoitteet voivat olla yrityksille erittäin kalliita ja vaikeasti ennakoitavia. Pk-yritysten osalta on varmistettava:

- ennakoiva tiedotus ja kohtuullinen korvausjärjestelmä
- menettelyt, joilla vältetään suhteettomat vaikutukset pieniin toimijoihin (esimerkiksi kaluston otto-oikeudet, joilla voi olla kohtalokas vaikutus yrityksen kykyyn jatkaa).

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Luku sisältää säännöstelytoimivaltuuksia, joiden tarkoitus on turvata välttämättömyshyödykkeiden ja palvelujen saatavuus silloin, kun markkinamekanismit eivät riitä. Pk-yritysten kannalta kriittiset huomiot:

- Lupa- ja ohjausmenettelyjen (kuten ostolupien) on oltava nopeita ja digikatkoihin varautuvia, jotta yritysten toimitusketjut eivät pysähdy.
- Alueellisten toimijoiden (esim. elinvoimakeskusten) resurssit ja yhtenäiset toimintamallit sekä selkeä yritysviestintä on varmistettava, jotta alueellinen vaihtelu ei kasva.
- Yrityksille ei pidä syntyä päällekkäisiä velvoitteita huoltovarmuuden yhteistyörakenteiden ja muun sääntelyn kautta.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltä) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei tässä lausuntoversiossa pykäläkohtaisia huomioita. Yleisesti korostamme, että Keski-Pohjanmaan alueella energia-, ruoka- ja logistiikkaketjujen toimivuus nojaa laajaan pk-yritysverkostoon, ja siksi yritysrajoituksen toimivuus (tilannekuva, ohjeistus, lupa- ja säännöstelymenettelyt) on ratkaisevaa.

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei tässä lausuntoversiossa pykäläkohtaisia huomioita. Yleisesti korostamme, että Keski-Pohjanmaan alueella energia-, ruoka- ja logistiikkaketjujen toimivuus nojaa laajaan pk-yritysverkostoon, ja siksi yritysrajoituksen toimivuus (tilannekuva, ohjeistus, lupa- ja säännöstelymenettelyt) on ratkaisevaa.

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei tässä lausuntoversiossa pykäläkohtaisia huomioita. Yleisesti korostamme, että Keski-Pohjanmaan alueella energia-, ruoka- ja logistiikkaketjujen toimivuus nojaa laajaan pk-yritysverkostoon, ja siksi yritysrajoituksen toimivuus (tilannekuva, ohjeistus, lupa- ja säännöstelymenettelyt) on ratkaisevaa.

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ei tässä lausuntoversiossa pykäläkohtaisia huomioita. Yleisesti korostamme, että Keski-Pohjanmaan alueella energia-, ruoka- ja logistiikkaketjujen toimivuus nojaa laajaan pk-yritysverkostoon, ja siksi yritysrajoituksen toimivuus (tilannekuva, ohjeistus, lupa- ja säännöstelymenettelyt) on ratkaisevaa.

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry pitää valmiuslain kokonaisuudistuksen tavoitetta ajantasaisesta, johdonmukaisesta ja perustuslain vaatimukset täyttävästä kokonaisuudesta perusteltuna. Korostamme kuitenkin, että poikkeusoloihin varautuminen ja kriisijohtamisen toimivuus rakentuvat käytännössä koko yhteiskunnan yhteistoiminnalle - viranomaiset, elinkeinoelämä, järjestöt ja kansalaiset - ja tämän tulisi näkyä sääntelyssä myös toimeenpanon tasolla.

Keskeiset kehittämistarpeemme:

- Kolmannen sektorin rooli tulee tunnistaa nykyistä konkreettisemmin varautumisen yhteistyörakenteissa ja suunnitelmissa. Nykyinen sääntely mahdollistaa tämän, mutta toimeenpano-ohjausta tulisi vahvistaa.
- Mikro- ja pk-yritysten toimintakyky on kriiseissä huoltovarmuuden ja arjen palvelujen jatkuvuuden kannalta ratkaisevaa, mutta niiden resurssit ovat rajalliset. Lisätoimivaltuuksien vaikutukset voivat kohdistua alueellisesti tai toimialoittain epäsymmetrisesti.
- Keski-Pohjanmaan erityispiirteet (pitkät etäisyydet, harvempi asutus, pk-valtainen yrityskanta sekä alueellisesti tärkeät tuotanto- ja logistiikkaketjut) korostavat tarvetta selkeälle, ennakoitavalle ja nopealle viranomais-yritysyhteistyölle sekä kohtuullisille velvoitteille.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

Kolmas sektori valmiussuunnitelmissa (konkreettiset täydennykset)

Esitämme, että toimeenpanoon lisätään:

- ohje, jossa varautumisvelvollisilta edellytetään tunnistamaan alueelliset järjestöyhteistyön minimikontaktit (esim. avustus-, ensihuolto-, vertaistuki- ja kriisiviestintätoimijat) ja sopimaan roolit ja rajapinnat etukäteen
- mekanismi, jolla varmistetaan, että järjestöjen panos on kytketty tilannekuvaan ja viestintään myös poikkeusoloissa.

Mikro- ja pk-yritysten rooli ja tarpeet

Esitämme, että:

- velvoitteiden kohdentamisessa pk-yritysvaikutukset arvioidaan erikseen (maksuvalmius, ketjuvaikutukset, hallinnollinen kuorma)
- lupamenettelyt toteutetaan yhden luukun periaatteella ja varmistetaan vaihtoehtoiset menettelyt digihäiriöissä.

Alueellinen näkökulma (Keski-Pohjanmaa)

Esitämme, että:

- alueellinen toimeenpano rakennetaan siten, että pk-yrityksillä on selkeä kriisiajan asiointipiste (tilannekuva, luvat, velvoitteet, ohjeistus)
- viestintäkanavat ja kriteerit toimivaltuuksien alueelliselle käyttöönotolle kuvataan etukäteen niin, että yritykset voivat varautua.

Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry pitää uudistuksen tavoitetta oikeansuuntaisena, mutta korostaa, että lain tosiasiallinen toimivuus poikkeusoloissa riippuu siitä, miten yhteistoiminta elinkeinoelämän ja järjestöjen kanssa toteutetaan käytännössä, ja miten mikro- ja pk-yritysten kyky jatkaa toimintaansa turvataan velvoitteiden, lupamenettelyjen ja viestinnän avulla.

Kotamäki Anna
Keski-Pohjanmaan Yrittäjät ry